

12. Гетьман А.П. Кодифікація екологічного законодавства в юридичній науці: історія та сучасність. Електронний ресурс: <http://dspace.nulau.edu.ua:8088/bitstream/123456789/1435/1/Getman.pdf>

13. Балюк Г.І. Кодифікація екологічного законодавства України: сучасне розуміння та межі // Актуальні питання кодифікації законодавства України / За заг. ред. В.О. Зайчука. - Випуск 1. - К.: Інститут законодавства Верховної Ради України. - 2009. - 232 с.

14. Боголюбов С. А. Экологическое право: Учеб. для вузов. - М.: Издат. группа НОРМА-ИНФРА, 1999. 448 с.

15. Макарова Т.И. Теоретико-правовые проблемы кодификации экологического законодательства Республики Беларусь / Т.И. Макарова, Е.В. Лаевская, В.Е. Лизгаро // Право и демократия: - Минск: БГУ, 2006 - Спец. вып. - С. 3-12.

Кобецька Н.Р.,

*Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника,
зав. кафедри трудового, екологічного та аграрного права,
кандидат юридичних наук, професор*

РОЗМЕЖУВАННЯ ДОГОВОРІВ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ ТА АДМІНІСТРАТИВНИХ ДОГОВОРІВ

В останні роки все більшого поширення в правовому механізмі регулювання використання природних ресурсів набувають різного роду договірні конструкції. Серед усієї різноманітності договорів, залучених до регулювання екологічних відносин, особливою регулятивною цінністю та природноресурсовою специфікою володіють договори, які опосередковують передачу в користування та деталізують умови використання природних ресурсів – договори використання природних ресурсів. Сьогодні в законодавстві України ці договори представлені договорами оренди водних об'єктів (ст. 51 ВК України), договорами довгострокового тимчасового користування лісами (ст. 18 ЛК України), договорами про умови ведення мисливського господарства (ст. 21 Закону України «Про мисливське господарство та полювання»), угодами про розподіл продукції (Закон України «Про угоди про розподіл продукції»), угодами про умови користування надрами (ст. 28 Закону України «Про нафту і газ», Порядок надання спеціальних дозволів на користування надрами). Аналіз названих договірних конструкцій однозначно вказує на відсутність єдиної узгодженої концепції договорів, що на пряму впливає на їх регулятивну ефективність та викликає труднощі в правозастосовній і судовій практиці. Проблемним питанням аналізу даного різновиду договорів є їх права природа, оскільки в наукових джерелах представлені обґрунтування цивільно-правової, публічно-правової, адміністративно-правової, господарсько-правової їх природи.

Одна з характеристик договорів використання природних ресурсів, пов'язана з правовим режимом природних об'єктів та ресурсів, полягає в тому, що вони або укладаються на підставі рішення компетентного державного органу чи органу місцевого самоврядування (договори довгострокового тимчасового користування лісами, договори про умови ведення мисливського господарства), або ж такі суб'єкти безпосередньо виступають стороною договорів (договори оренди водних об'єктів, угоди про розподіл продукції). Це є одною з підстав віднесення даної групи договорів до адміністративних договорів. Особливо активно це доводиться стосовно угод про розподіл продукції. Крім того, окремі положення законодавства, визначаючи юрисдикцію розгляду спорів у відносинах використання природних ресурсів, опосередковано підтверджують подібні висновки. Так, відповідно до ст. 23 Закону України «Про мисливське господарство і полювання» рішення про припинення права користування мисливськими угіддями у випадку систематичного невиконання обов'язків щодо охорони та відтворення мисливських тварин, зобов'язань, обумовлених договором між користувачем мисливських угідь та власником (користувачем) земельних ділянок або центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства приймає адміністративний суд. При цьому аналіз практики вирішення подібного характеру спорів вказує, що насправді вони вирішуються як адміністративними, так і господарськими судами.

Категорія адміністративних договорів є відносно новою для українського законодавства. Поняття адміністративного договору було визначене прийнятим в 2005 році Кодексі адміністративного судочинства України. Відповідно до п. 14 ст. 3 КАСУ адміністративний договір – це дво- або багатостороння угода, зміст якої складають права і обов'язки сторін, що впливають із владних управлінських функцій суб'єкта владних повноважень, який є однією із сторін угоди. В адміністративній науці широко представлені теоретичні дослідження адміністративного договору, при цьому єдиний підхід до виокремлення ознак та системи адміністративних договорів відсутній.

Базуючись на узагальненому аналізі ознак адміністративного договору, спробуємо спроектувати їх на договори використання природних ресурсів та визначити особливості і відмінності останніх.

1. Одною зі сторін адміністративного договору завжди є самостійний суб'єкт державної влади, наділений владними повноваженнями виконавчорозпорядчого характеру. В договорах використання природних ресурсів стороною не завжди виступає суб'єкт владних повноважень, орган державної виконавчої влади. Наприклад, договори довгострокового тимчасового користування лісами укладаються між постійними лісокористувачами (як правило, це держлісгоспи) і тимчасовими користувачами, якими можуть бути будь-які юридичні і фізичні особи.

2. Навіть, якщо стороною в договорі (наприклад, в угоді про розподіл продукції) є державний орган, то він в цьому випадку реалізує не свою адміністративну правосуб'єктність, в рамках визначених законом функцій, а повноваження власника природних ресурсів.

3. Досить часто, при визначенні особливостей адміністративного договору в літературі вказується на певну нерівність, диспропорцію між сторонами, пов'язану з володінням з боку державного органу владними повноваженнями. Однак в договорах природокористування державний орган, наділений владними повноваженнями, визнає іншу сторону рівною йому з приводу реалізації конкретного інтересу, що спонукає їх до вступу в договірні відносини. Таке визнання необхідне для забезпечення саморегуляції, представлення та захисту інтересів природокористувача. Там, де немає формальної рівності сторін, не може бути договірної форми. З цих позицій перегляду потребує угода про умови користування надрами, яка, виходячи із закріплених на сьогоднішній день положень законодавства, фактично фіксує односторонні зобов'язання надкористувача, які впливають із закону та спеціального дозволу на користування надрами.

4. Носій державної влади як сторона адміністративного договору, реалізуючи свої управлінські повноваження, має право на вчинення в односторонньому порядку розпорядчих дій стосовно іншого учасника договору. Обмеження свободи договору притаманне і договорам, які опосередковують відносини природокористування. Але ці обмеження зумовлені не тим, що одна сторона має владні повноваження (не особливостями сторони договору), а особливостями об'єкту – природних об'єктів та ресурсів. Характерною особливістю договорів використання природних ресурсів є встановлення екологічних обмежень, які означають неможливість чи усічений характер користування природними об'єктами і здійснення господарської діяльності. Важлива група обмежень, пов'язана із забезпечення інтересів третіх осіб – загальних природокористувачів у вільному доступі до природних об'єктів.

5. Адміністративний договір відноситься до сфери управлінської діяльності, а його предметом вважаються дії, що становлять предмет діяльності відповідних органів у межах їх компетенції, викликають юридичні наслідки для самих сторін і для третіх осіб, здійснюються у сфері публічного управління. Предмет договорів використання природних ресурсів не пов'язаний з публічним управлінням. Його становлять дії, пов'язані з експлуатацією, господарським використанням особливого об'єкту – природного ресурсу, його частини чи корисного елемента, властивості. Ці договори фіксують передачу частини природного ресурсу в користування конкретному суб'єкту та визначають умови, деталізують порядок використання природних ресурсів.

6. В механізмі правового регулювання договори виступають юридичними фактами (або елементами складних юридичних складів), які породжують виникнення відповідних відносин. Договори, що укладаються в

сфері використання природних ресурсів, спрямовані на виникнення не адміністративних (управлінських) відносин, а відносин використання, господарського освоєння, експлуатації корисних властивостей природних ресурсів, а відповідно підпадають під дію природноресурсового права.

7. Для адміністративного договору притаманна особлива мета – задоволення публічного інтересу, досягнення публічного блага, тоді як договори використання природних ресурсів покликані в кінцевому рахунку забезпечити, стимулювати ефективне природокористування, яке б не заподіявало шкоду довкіллю та враховувало суспільні екологічні інтереси (прояв публічного інтересу) та, одночасно, сприяло задоволенню господарських, виробничих інтересів конкретних господарюючих суб'єктів (приватний інтерес). Одним з проявів цінності договору у відносинах використання природних ресурсів є можливість з його допомогою поєднати, узгодити інтереси держави і природокористувача.

Таким чином, договори використання природних ресурсів виступають формою регулювання відносин використання природних ресурсів, в яких поєднані приватні і публічні елементи відповідно до природноресурсових особливостей, визначених нормами природноресурсового права. Вони є формою узгодження суспільних екологічних інтересів та особистих господарських природноресурсових інтересів природокористувачів, характеризуються власною специфікою, визначеною нормами природноресурсового права, закріплюють спільну діяльність сторін договору, що проявляється в розумному, раціональному, ефективному, екологічно стабільному і безпечному використанні природних ресурсів для здійснення господарської діяльності (експлуатації та вилучення корисних властивостей природних ресурсів).

Кондратюк Т.М.,

*Національний університет біоресурсів і природокористування України,
аспірантка кафедри аграрного, земельного та
екологічного права імені академіка В.З. Янчука*

РАДІАКТИВНО ЗАБРУДНЕНІ ЗЕМЛІ ЯК СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ УКРАЇНИ

Чорнобильська катастрофа створила на значній території надзвичайно небезпечну для здоров'я людей і навколишнього природного середовища радіаційну обстановку [1]. Правовий режим використання та охорони радіоактивно забруднених територій закріплено у Законі України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи». Згідно ст. 1 цього Закону до них належать території, на яких виникло стійке забруднення навколишнього середовища радіоактивними речовинами понад доаварійний рівень, що з